

Умеренкова Н. Ф., науковий співробітник лабораторії психології масової комунікацій та медіаосвіти, Інститут соціальної та політичної психології НАПН України, Київ (Україна)

РЕСУРСНІСТЬ КОМУНІКАТИВНОЇ ПОВЕДІНКИ ДРУЖИН КОМБАТАНТІВ У СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖАХ

Постановка проблеми. Виклики, зумовлені пандемією COVID-19 актуалізували пошуки та вдосконалення дистанційних способів надання соціально-психологічної допомоги у суспільстві. В умовах, що склалися, проблема надання соціально- психологічної допомоги членам сімей комбатантів у дистанційному режимі набула ще більшої актуальності. Відомо, що члени сімей військовослужбовців часто проживають не в тому регіоні, де знаходиться військова частина чоловіка або проживають в населених пунктах, де знайти фахову психологічну допомогу не видається можливим. У разі наявності доступу до Internet та достатньої поінформованості, доступними для допомоги є ресурси громадських організацій, які інформують про надання таких послуг у Facebook та мережі Internet у цілому.

У ефективності спеціалізованих онлайн- ресурсів підтримки членів сімей військовослужбовців можна переконатися, проаналізувавши досвід армії США та Канади. Зокрема, в армії **США** функціонує система віртуальних груп сімейної готовності (vFRG), являє собою портал, за допомогою якого здійснюється спілкування з членами сімей військовослужбовців, які знаходяться на розгортанні і включає всю наявну загальнонаціональну інформацію для членів сімей військових, в тому числі ресурси навчання. Контроль за належним функціонуванням ресурсу vFRG забезпечує командир підрозділу. Додатково функціонує портал Міністерства оборони США – *Military One Source*, який працює 24/7 365 днів на рік та забезпечує безоплатну конфіденційну фахову консультаційну підтримку. У **Канаді** функціонує закрита група у Facebook, яка відкрита лише для канадської військової спільноти – *MyVoice*, що є місцем для

спілкування членів сімей військовослужбовців з фахівцям Військової сімейної служби (MFS). Група створена для інформування членів сімей про ресурси та послуги, а також для отримання зворотнього зв'язку від користувачів послуг Військової сімейної служби (Умеренкова, 2019). Спеціалізовані онлайн-ресурси з надання психосоціальної допомоги членам сімей військовослужбовців на рівні військових структур в Україні на поточний момент розвинені недостатньо.

Метою даного матеріалу є висвітлення результатів емпіричного дослідження, складовою якого є аналіз ресурсної комунікативної поведінки дружин комбатантів у соціальних мережах, що може бути підґрунтям для формування спеціалізованих онлайн-ресурсів соціально-психологічної допомоги членам сімей комбатантів в Україні.

Виклад основного матеріалу. *Особистісна комунікативна поведінка* – поведінка, що характеризує сукупність норм та традицій окремої особистості (Стернин, 2018:24). *Ресурсну комунікативну поведінку* ми визначаємо як поведінку, яка орієнтована на задоволення потреб та розв'язання проблем. *Ресурсну комунікативну поведінку дружин комбатантів* ми характеризуємо, як комунікативну поведінку в подружньому спілкуванні, яка орієнтована на задоволення потреб і розв'язання проблем, як дружини, так і чоловіка. У своїй основі ресурсна комунікативна поведінка спирається на внутрішню саморегуляцію та зовнішні соціальні ресурси. У даному дослідженні ми розглядаємо соціальну мережу Facebook, як інструмент в межах таких категорій поведінки у подружніх стосунках (Carter & Renshaw, 2015; Merolla, 2010): внутрішньоособистісна поведінка (наприклад написання блогу чи ведення щоденника), та як інструмент налагодження зв'язків і пошук підтримки у зовнішньому середовищі.

Вибірку дослідження склали дружини комбатантів (n=135), серед яких дружини діючих військовослужбовців (n=92) і дружини ветеранів (n=42). Опитування здійснювалося з використанням показників авторської анкети (Умеренкова, 2020).

Для дослідження комунікативної поведінки дружин комбатантів у соціальних мережах було охоплено три складові: 1) використання Facebook як інструменту саморегуляції емоційних станів; 2) досвід звернення у Facebook-спільноти (групи) за допомогою із соціальних та психоемоційних питань; 3) готовність отримувати психологічну допомогу через Facebook.

За результатами аналізу відповідей жінок щодо використання Facebook, як елементу саморегуляції (n=116) – 63,8% показали, що переглядають стрічку Facebook, коли почуваються погано у порівнянні з 36,2%, які не застосовують такий спосіб саморегуляції. *Тобто більше половини опитуваних здійснюють саморегуляцію негативних станів з використанням Facebook.*

Для аналізу досвіду звернення у Facebook-спільноти (групи) за допомогою із соціальних та психоемоційних питань, респондентам було запропоновано обрати одну із відповідей: «не зверталась», «зверталась, не задоволена», «зверталась, частково задоволена», «зверталась, задоволена». Результати представлено в Таблиці 1.

Таблиця 1. Досвід звернення дружин комбатантів за допомогою у Facebook-спільноти, % (N=135)

	не зверталась	зверталась, не задоволена	зверталась, частково задоволена	зверталась, задоволена
звернення з психологічних та емоційних питань	88,9	1,5	3	6,7
звернення із соціальних питань	77	1,5	8,1	13,3

Як видно з представленого у таблиці розподілу, переважна більшість жінок не має досвіду звернень за допомогою у Facebook-спільноти, хоча серед тих дружин, які звертались, більшість залишилися задоволеними. *Характерною особливістю є те, що за допомогою із соціальних питань звертаються частіше аніж за допомогою із психоемоційних питань.*

Для визначення готовності отримувати психологічну допомогу через Facebook, респондентам пропонувалося надати відповідь «так» або «ні» на твердження «Мені була б корисною можливість мати швидку безоплатну комунікацію з психологом із сімейних питань через пряму електронну пошту або Facebook». На дане твердження надали відповідь 106 жінок, з них 60% відповіли «так», 40% — відповіли «ні». *Тобто більше половини з опитаних жінок розглядають Facebook, як можливий канал комунікації з фахівцем із психологічних питань.*

Чи залежить бажання отримувати таку онлайн-допомогу від попереднього досвіду звернення за допомогою? За результатами порівняння виявлено:

— серед респондентів, які хотіли б мати таку допомогу, 82,5% — не мають досвіду звернення до Facebook-спільнот за допомогою з психоемоційних питань, 11,1% — звертались і залишились задоволеними, 3,2% звертались і залишились не задоволеними зовсім, 3,2 % залишились частково задоволеними за результатами звернення;

— серед респондентів, які не хотіли б мати таку допомогу, 95,2% — не мають досвіду звернення до Facebook-спільнот за допомогою з психоемоційних питань, 2,4% звертались і залишились частково задоволеними та 2,4% залишились задоволеними за результатами звернень.

Як видно з розподілу відповідей, переважна більшість жінок у обох групах не мала досвіду звернення до Facebook-спільнот за допомогою з психоемоційних питань. Разом з тим, серед респондентів, які вказали, що хотіли б мати психологічну допомогу через Facebook або електронну пошту на 13,3% більше жінок, які мають досвід звернення за допомогою. Хоча результати порівняння не є статистично значущими ($p=0,054$), окремої уваги потребує високий відсоток жінок (82,5%), які, не маючи досвіду звернення за допомогою, вважають, що для них така можливість отримання психологічної допомоги була б корисною.

Висновки.

1. Ресурсна комунікативна поведінка дружин комбатантів у соціальній мережі Facebook має дві складові: саморегуляція власних емоційних станів; звернення за допомогою із соціальних та психоемоційних питань.

2. Використання соціальних мереж для саморегуляції негативних емоційних станів є більш поширеною практикою комунікативної поведінки дружин комбатантів аніж звернення за допомогою до Facebook-спільнот.

3. Наявність значного відсотку жінок, які хотіли б мати змогу отримати швидку безоплатну психологічну допомогу через Facebook та електронну пошту, говорить про наявність готовності у цієї групи опитуваних отримувати допомогу через спеціалізовані онлайн-ресурси.

4. Для формування спеціалізованих онлайн-ресурсів варто враховувати, що частіше дружини комбатантів звертаються до Facebook – спільнот із соціальних питань. Тому для кращого залучення потенційних користувачів таких ресурсів необхідно створювати онлайн- платформи, які б забезпечували як надання психологічної допомоги, так і надання консультацій із соціальних питань.

Список використаних джерел:

Дідик, Н. (2019). Система роботи із сім'ями військовослужбовців: порівняльний аналіз досвіду США, Канади, Великої Британії. Наукові студії із соціальної та політичної психології, 44 (47), 37-51.

Стернин Иосиф Абрамович, & Камбаралиева Уулкан Джолдошбековна (2018). Теоретические проблемы описания коммуникативного поведения. Коммуникативные исследования, 2 (16), 20-34.

Умеренкова Н.Ф. (2020). Індивідуально-психологічні особливості дружин комбатантів з різним досвідом війни їхніх чоловіків. Психологічний часопис, 6 (4), 213-228.

Carter, Sarah & Renshaw, Keith. (2015). Spousal Communication During Military Deployments: A Review. Journal of Family Issues, 37, 1-24.

Merolla, A. J. (2010a). Relational maintenance and noncopresence reconsidered: Conceptualizing geographic separation in close relationships. *Communication Theory*, 20, 169-193. doi:10.1111/j.1468-2885.2010.01359.x